

Ion Eliade Rădulescu și arta actorului

de Ioan Massoff

În afara programului politic ce cuprindea câteva deziderate menite să ducă la un început de democratizare a țării, Societatea Filarmonică, înființată în 1831, la îndemnul lui Ion Eliade-Rădulescu, mai avea și un program cultural ce prevedea crearea unui teatru național, înțeles ca o instituție menită să deschidă noi perspective în dezvoltarea culturală a țării, dezvoltare ce constituia una din premisele pentru câștigarea libertății naționale. Era nevoie, înainte de orice, de formarea unor actori. Pentru aceasta, Eliade, în cadrul Filarmonicii, a inițiat deschiderea unei școli de artă dramatică și de muzică, primul nostru Conservator.

Despre misiunea actorului, Ion Eliade-Rădulescu, unul dintre stâlpii Societății, alături de Ion Câmpineanu și C. Aristia, credea lucruri mari. El spunea: „Câtă să avem în vedere pe actor, mijlocitorul între autor și public — pe lângă repertoriu, scenă și decorații. Câte trebuie adunate într-un om ca să se poată zice că este actor: talent și aplicare firească, o creștere mai îngrijită, învățătură ca orice literatură, gust, glas sănătos, fizionomie interesantă”.

Primul profesor de artă dramatică a fost Constantin Aristia, ce jucase, în limba greacă, în cadrul teatrului Eteriei. Aristia era profesor de limbile franceză și greacă la colegiul de la Sf. Sava. El avusese prilejul să-l vadă jucând la Paris pe vestitul actor Talma și să primească și unele îndrumări din partea acestuia.

La îndemnul lui Eliade, Aristia a început predarea cursului de artă dramatică în sala Andronache de pe strada Sărindar, unde veneau mulți elevi de la Sf. Sava, doritori „să se exerseze în arta teatrului”. Plin de răbdare, Aristia învăța pe elevi „cum să umble, cum să-și țină trupul și mâinile, cum să schimbe glasul după împrejurări”. Înainte de a porni repetițiile cu piesa *Mahomed sau Fanatismul* de Voltaire, în traducerea lui Eliade, care trebuia să se joace în ziua memorabilă pentru teatrul românesc de 29 august 1834, în sala Momulo, Aristia a început, la îndemnul lui Eliade, o serioasă muncă de documentare. Un contemporan ne spune că el „a cotrobăit prin biblioteci pentru a găsi modele de costume antice, pe care le-a croit singur și tot singur a zugrăvit scena potrivit istoriei”. Aristia atrăgea cu stăruință atenția elevilor săi să „imite pe cât vor putea natura”. La rîndul lui, Eliade ce predă un curs de istorie a literaturii dramatice, cerea interpreților să-și trăiască rolul: „În zadar, spunea el, un actor și-ar învăța rola, maimuțindu-se în oglindă, dacă nu se simte pe sine pătruns și îmbrăcat în ființa persoanei ce reprezintă, oglinda actorului trebuind să-i fie în inimă și tot meșteșugul să-i arate natura”.

Dar de la teorie și până la practică a fost distanță lungă. Exemplul îl dădea chiar „înlocatul” Aristia, cu atâtea merite pentru susținerea teatrului românesc, dar care nu s-a putut dezbăra cu totul de regia teatrului Eteriei, ce îndemna pe interpreți să-și strige neconștient revolta, să accentueze anumite replici pentru inflcăărarea publicului. Acesta a făcut ca actorii Filarmonicii să-și pună viața în cumpănă, din pricina unui joc ultranaturalist. Astfel, ca să amintim doar de unele din accidentele întâmplute, actorul Ion Curie a jucat cu atîta foc încît a leșinat pe scenă, iar altă dată a trebuit să i se ia singe de la amîndouă brațele pentru a-și reveni, după cum alți interpreți, tot pentru a fi readuși la viață, au trebuit să fie, după ieșirea din scenă, înfășurați în cearșafuri reci. Lui Nicolae Diamant i-a venit rău și a început a aiura. Impresionant, orice s-ar spune, acest sacrificiu de sine. Cît despre public el și-a manifestat mulțumirea prin îndelungi aplauze.

Dar criticile față de asemenea înțelegere a artei teatrale n-au întîrziat. „Curierul românesc”, ziarul lui Eliade, a atras atenția actorilor cu prilejul reprezentării comediei *Silita căsătorie* de Molière, că: „Să întrebuițeze mai puține geste și musculația obrazului să nu o aducă la atîta caricatură ce nu poate fi firească”.

La împlinirea a 100 de ani de la dispariția lui Eliade, să scuzăm totuși pe acești actori și să le aducem laude pentru devotamentul lor, într-o vreme cînd nu exista încă la noi o tradiție a artei actorului și nici o dramaturgie românească mai dezvoltată în care ei s-ar fi descurcat mult mai bine.